

УДК 364

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/9>

О. Палилюк, канд. іст. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-9314-0461

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

"Кам'янець-Подільський державний інститут", Кам'янець-Подільський, Україна

І. Гуменюк, викл. соц. дисциплін

ORCID ID: 0000-0003-2443-3938

Н. Сторожук, соц. педагог

ORCID ID: 0000-0001-7095-1205

Відокремлений структурний підрозділ Кам'янець-Подільський фаховий коледж
навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти "Кам'янець-Подільський державний інститут",
Кам'янець-Подільський, Україна

ПРІОРИТЕТНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто актуальні для України питання щодо особливостей надання соціальних послуг вразливим категоріям населення в умовах воєнного стану. Мета статті – аналіз пріоритетності соціальних ініціатив і рекомендації заходів щодо вразливих груп населення України в період воєнного стану за умов наявних ресурсів і можливостей держави.

Методи дослідження. Використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема абстрактно-логічний, синтезу порівняння й узагальнення. На основі соціологічного опитування визначено рівень пріоритетності соціальних потреб для вразливих категорій населення й запропоновано шляхи їхнього розв'язання в умовах воєнного стану.

Ключові слова: громадяни пенсійного віку, ветерани війни, вимушено переміщені особи, військовослужбовці, вразливі групи населення, соціальна політика, соціальні послуги, соціальні потреби.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України 24 лютого 2022 р., змінила фактично весь уклад суспільно-економічного життя країни та суттєво загострила соціальні проблеми не лише на окупованих чи прифронтових територіях, але й на всій території держави. Ба більше, в умовах воєнного стану значно збільшилася кількість людей, які потребують додаткового соціального захисту з боку держави, зокрема вимушено переміщені особи та військовослужбовці, що отримали поранення, контузії, звільнені з полону тощо. Тому наукові дослідження щодо підвищення ефективності соціального захисту населення України в умовах воєнного стану та після його завершення є актуальними й повинні бути спрямовані на формулювання підґрунтя щодо підвищення якості соціальних послуг.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми соціального захисту населення в умовах воєнного стану, ураховуючи, порівняно, не тривалий його період, не знайшли широкого відображення в науковій літературі, однак, разом з тим варто відмітити декількох вчених, які розпочали процес наукового осмислення окресленої проблематики, зокрема: Д. Гавриченко [1]; Р. Гринько, А. Мота, С. Петrenchенко [2]; С. Журило, В. Владишевська [3]; О. Кадикало [4]; К. Спицька [5] та ін. Згадані вище автори більшу увагу приділили законодавчим аспектам регулювання соціального захисту вразливих категорій населення в умовах воєнного стану. Відтак нерозв'язаними частинами проблеми залишаються питання щодо дослідження матеріального й медичного забезпечення, якості надання соціальних послуг і доступу до них, різних соціальних ініціатив недержавного сектору спрямованих на допомогу вразливим категоріям населення в умовах воєнного стану.

Метою статті є аналіз пріоритетності соціальних ініціатив і рекомендації заходів щодо вразливих груп населення України в період воєнного стану за умов наявних ресурсів і можливостей держави.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Дослідження проблемних аспектів соціального захисту вразливих категорій населення загалом, і соціального забезпечення зокрема в умовах воєнного

стану України вимагає визначення ключових соціальних пріоритетів і потреб таких категорій осіб, як: вимушено переміщені особи (ВПО), військовослужбовці, ветерани війни та громадян пенсійного віку. Закон України "Про соціальні послуги" трактує термін "вразливі групи населення" – особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх і/або внутрішніх чинників. Щоб розкрити мету нашого дослідження було проведено соціологічне опитування в м. Кам'янець-Подільському зазначених категорій осіб. Зокрема для опитування було визначено п'ять основних, на наш погляд, соціальних потреб для обраних категорій населення, а також запропоновано респондентам визначити пріоритетність соціальної потреби. Опитування проведено серед 100 людей кожної з визначених категорій осіб. Результати опитування згруповано в табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, 38 осіб з вимушено переміщених осіб першим пріоритетом відзначила потребу в житлі, ще 28 осіб з цієї категорії потребу в житлі визначено другим пріоритетом. Окрім цього 22 особи зі 100 з ВПО першим пріоритетом відмітило потребу в харчуванні, а 40 осіб обрали другим пріоритетом потреби в харчуванні. Першим пріоритетом відмітили потребу в медикаментах і забезпеченні роботою по 17 осіб, а забезпеченню якісними соціальними послугами віддали перший пріоритет лише 6 респондентів із ВПО. Серед категорії респондентів-військовослужбовців 42 особи віддало перший пріоритет потребі в житлі і 32 особи – забезпеченню медикаментами та якісному медичному обслуговуванню. Категорія ветеранів війни найбільшу перевагу віддали забезпеченню роботою, потребу в роботі відзначило 45 осіб. Категорія громадян пенсійного віку, прогнозовано, відмітила потребу в медикаментах (48 осіб) і потребу в продуктах харчування (35 осіб).

Із метою досягнення порівнюваності між результатами опитування тієї чи іншої категорії осіб на предмет пріоритетності соціальної потреби ми розробили простий коефіцієнт важливості присвоївши першому пріоритету коефіцієнт "1", другому пріоритету – "0,8", третьому – "0,6", четвертому – "0,4", п'ятому – "0,2". Відтак,

формула коефіцієнта важливості за кожною соціальною проблемою отримала вид:

$$K_B = n_1 + 0,8n_2 + 0,6n_3 + 0,4n_4 + 0,2n_5 \quad (1)$$

де, n_{1-5} – кількість осіб, що вибрали 1–5 пріоритет соціальної потреби.

Унаслідок математичних розрахунків ми отримали значення коефіцієнта важливості для соціальної потреби кожної групи респондентів (рис. 1).

Таблиця 1

Результати опитування деяких категорій населення України щодо визначення основних соціальних потреб і їхньої пріоритетності в умовах воєнного стану*

Соціальні потреби вимушено переміщених осіб	Пріоритет				
	1	2	3	4	5
Забезпечення житлом	38	28	14	10	10
Забезпечення харчуванням	22	40	24	9	5
Забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням	17	18	35	19	11
Забезпечення роботою	17	12	17	36	18
Забезпечення доступом до якісних соціальних послуг	6	2	10	26	56
Соціальні потреби військовослужбовців	1	2	3	4	5
Забезпечення житлом	42	32	15	8	3
Забезпечення харчуванням	8	12	32	43	5
Забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням	32	41	18	5	4
Забезпечення роботою	0	0	0	0	0
Забезпечення доступом до якісних соціальних послуг	18	15	35	24	8
Соціальні потреби ветеранів війни	1	2	3	4	5
Забезпечення житлом	24	26	37	8	5
Забезпечення харчуванням	5	6	12	33	44
Забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням	21	17	28	16	18
Забезпечення роботою	45	39	13	2	1
Забезпечення доступом до якісних соціальних послуг	5	12	10	41	32
Соціальні потреби осіб пенсійного віку	1	2	3	4	5
Забезпечення житлом	15	16	25	28	16
Забезпечення харчуванням	35	23	27	8	7
Забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням	48	28	17	5	2
Забезпечення роботою	0	18	14	33	35
Забезпечення доступом до якісних соціальних послуг	2	15	17	26	40

*Побудовано авторами на основі опитування громадян

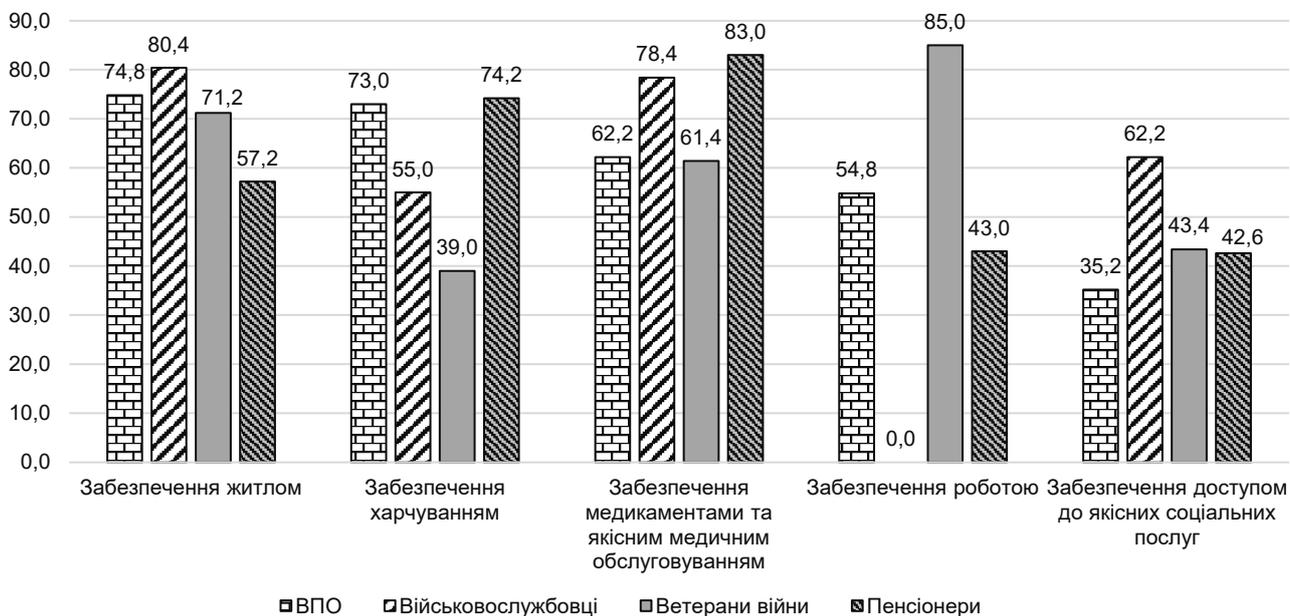

Рис. 1. Коефіцієнти важливості соціальних потреб для вибраних груп респондентів*

*Розраховано авторами за даними соціологічного опитування

Проведені розрахунки дали нам змогу виокремити цілковиті соціальні потреби для вимушено переміщених осіб, військовослужбовців, ветеранів війни та громадян пенсійного віку в умовах воєнного стану. Так, найвищий коефіцієнт важливості респондентів із вимушено переміщених осіб визначений для потреби в житлі (74,8) і харчування (73,0). Для військовослужбовців найвищі

коефіцієнти важливості визначені для потреб у житлі (80,4) і забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням (78,4). Для ветеранів війни – забезпечення роботою (85,0) і забезпечення житлом (71,2), а для громадян пенсійного віку – забезпечення медикаментами та якісним медичним обслуговуванням (83,0) і харчуванням (74,2). Визначивши першочергові

соціальні потреби вразливих категорій населення соціальна політика України повинна спрямовуватися на негайне їхнє розв'язання.

Потрібно зауважити, що опитані респонденти всіх визначених вразливих категорій населення найнижчий пріоритет визначили для такої потреби як забезпечення доступом до якісних соціальних послуг, що на наш погляд, може пов'язуватися з низьким рівнем обізнаності населення про наявність тих чи інших соціальних послуг, місця і способів отримання таких послуг, а також низькою якістю надання соціальних послуг.

Так, згідно із Законом України "Про соціальні послуги" до базових соціальних послуг належать: "догляд вдома, денний догляд; підтримане проживання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; надання

притулку; екстрене (кризове) втручання; консультування; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво; соціальна профілактика; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; переклад жестовою мовою; догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; супровід під час інклюзивного навчання; інформування; медіація" [6].

Аналізуючи канали надання таких соціальних послуг у Хмельницькій області, зауважимо, що на всю область з населенням в 1 млн 227 тис. громадян існує лише один регіональний (м. Хмельницький), три міських (м. Кам'янець-Подільський, м. Хмельницький).

Таблиця 2

Перелік соціальних послуг, які можна отримати за допомогою вебпорталу та мобільного застосунку "Дія"*

Веб-портал "Дія"		Мобільний застосунок "Дія"	
1.	Кредит на житло для ВПО (подавання заяви на участь у програмі "Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам")	1.	Пошкоджене майно (повідомлення про пошкодження або знищення нерухомості внаслідок військової агресії російської федерації)
2.	Пошкоджене майно (повідомлення про пошкодження або знищення нерухомості внаслідок військової агресії російської федерації)	2.	Допомога з безробіття (отримання статусу безробітного, подавання відповідної заяви)
3.	єОселя (подавання заяви на одержання пільгової державної іпотеки)	3.	Оформлення допомоги для ВПО (подавання відповідної заяви)
4.	Компенсація за працевлаштування ВПО (послуга призначена для компенсації роботодавцю витрат на оплату праці за кожну працевлаштовану особу з внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету)		
5.	Призначення пенсії		
6.	Перерахунок пенсії		
7.	Отримання статусу безробітного		
8.	Допомога з народження дитини		
9.	Заява на субсидію		

*Побудовано авторами за даними вебпорталу та мобільного застосунку "Дія".

Як свідчать дані табл. 2, вебпортал і мобільний застосунок "Дія" створили можливості для категорії людей із вимушено переміщених осіб, громадяни пенсійного віку, люди з низьким рівнем матеріального забезпечення й молодих батьків отримати декілька базових соціальних послуг без необхідності відвідування ЦНАПу чи Національної соціальної сервісної служби. Однак, на наш погляд, можливість використання вебпорталу "Дія" та його мобільного застосунку є значно ширшими, ніж це реалізовано нині.

Як зазначалося вище, для вимушено переміщених осіб, військовослужбовців, ветеранів війни та громадян пенсійного віку необхідними і важливими соціальними послугами є інформування й консультування. За допомогою сучасних технологій машинного навчання надання таких послуг можна реалізувати через вебпортал і мобільний застосунок "Дія" шляхом створення спеціального чат-боту, на зразок чат-ботів комерційних банків, які, зокрема можуть використовувати популярні месенджери. Безумовно, для людей похилого віку така технологія буде складною, однак у старостатах такі люди могли б отримувати підтримку з боку сільського старости або апарату селищної ради. Що стосується міських жителів, то для допомоги їм можна залучати голів ОСББ або будь-кого з обізнаних у користуванні державними онлайн-сервісами. Окрім цього, через вебпортал і мобільний застосунок "Дія" можуть ефективно працювати оператори-консультанти за принципом кол-центру. У такому випадку онлайн-сервіси зможуть майже повністю охопити функції регіональних, міських, селищних представництв Національної соціальної сервісної служби та

створити умови для якісного надання соціальних послуг різним категоріям населення.

Дистанційне надання соціальних послуг населенню безумовно підвищує зручність співпраці з різними соціальними службами країни, однак для реалізації повного пакету соціальних послуг в Україні в умовах воєнного стану потрібно значно ширшого підходу до реалізації національної соціальної політики.

Повертаючись до результатів проведеного нами опитування вимушено переміщених осіб, військовослужбовців, ветеранів війни і громадян пенсійного віку вважаємо за необхідне акцентувати увагу на необхідності підвищення якості такої соціальної послуги як надання притулку та створення умов для розв'язання проблем забезпечення житлом.

Як показала практика, надання притулків вимушено переміщеним особам на початкових етапах повномасштабної війни з російською федерацією жодна об'єднана територіальна громада в Україні не мала єдиного переліку притулків, готелів і покинутих будинків, що призвело до необхідності розселення людей у непристосовані до житла приміщення шкіл, будинків культури тощо. Згодом як соціальна ініціатива волонтери створили вебпортал "Допомагай" [7], за допомогою якого можна знайти безкоштовне житло.

Одним із варіантів розв'язання проблематики надання притулку чи повноцінного житла як вимушено переміщеним особам, так і військовослужбовцям може бути створення обліку покинутих будинків і будинків, які залишилися після смерті власників, що розташовані в

сільських населених пунктах об'єднаних територіальних громад. Такі будинки можна передати безкоштовно вимушено переміщеним особам і військовослужбовцям за умови наведення благоустрою. З одного боку така соціальна ініціатива дозволить розв'язати проблему із забезпеченням житла вимушено переміщених осіб і військовослужбовців (за умови, що населений пункт розташований поблизу військової частини), а з іншого – поліпшить демографічну ситуацію в населених пунктах. Звичайно для формування такого обліку покинутих будинків в об'єднаних територіальних громадах потребує виділення певних людських і фінансових ресурсів, що в умовах воєнного стану може бути проблемним питанням. Для зниження фінансового й людського навантаження на органи місцевого самоврядування пропонуємо до цього процесу залучити студентів коледжів і вищих навчальних закладів, які в межах виконання курсових чи дипломних робіт, або звітів про проходження практики можуть безкоштовно організувати формування переліку покинутих будинків із відповідним описом і фотографіями.

Щодо інших варіантів забезпечення житлом вимушено переміщених осіб, військовослужбовців, ветеранів війни, то варто розглянути питання щодо формування спеціальних державних цільових програм будівництва містечок із модульних будинків на території тих чи інших об'єднаних територіальних громад. Варто також розглянути можливість функціонування таких містечок на постійній основі. Основна проблема для зведення таких містечок полягає в ресурсному забезпеченні будівництва, як у частині фінансів, так і в частині будівельників. Одним із джерел будівництва модульних містечок в Україні з початку повномасштабної війни є міжнародна гуманітарна допомога [9, 10]. Однак запит на такі містечка в Україні значно перевищує пропозицію, адже для швидкого відновлення житла людей, які постраждали від агресії російської федерації не має можливості ні з фінансового, ні з безпечного погляду.

Уже зараз Уряду потрібно розробляти й реалізовувати комплексні програми будівництва капітальних модульних містечок для вимушено переміщених осіб і військово службовців. Тобто йдеться про те, щоб модульні будинки були розміром мінімум 40 кв. м. на сім'ю з двох-чотирьох чоловік і 60 кв. м. на сім'ю з 5 і більше чоловік. За умови ефективної організації будівництва таких містечок можна заощадити на багатьох процесах. Так, дизайн таких будинків може розроблятися студентами вищих навчальних закладів за спеціальностями "Архітектура та містобудування", а також "Дизайн". Щодо будівельних робіт, то активну участь у таких роботах можуть брати учні та студенти професійних училищ, коледжів та університетів, які готують фахівців за профілем будівельників і спеціальностей, пов'язаних із будівництвом, а також мобілізовані військовозобов'язані в будівельні загоони. У такому випадку держава зможе заощадити на оплаті праці будівельників і підготувати висококваліфікованих фахівців у сфері будівництва.

Щодо фінансових ресурсів, то одним із головних джерел можуть бути спеціальні державні облигації на відбудову країни, а також пільгові кредити державних банків для будівельних компаній, або для домашніх господарств. Зауважимо, що цільові кредити під будівництво модульних будинків у стилі "Smart" будуть значно ефективнішими для національної економіки, а ніж пряме фінансування центральним банком державного бюджету. Адже кредитування будівництва – це нові робочі міста, розвиток підприємств, які виготовляють

будівельні матеріали та всі інші необхідні матеріали для облаштування житла.

Тут варто розглянути також можливість використання анонсованої державної іпотеки для військовослужбовців, адже модульний будинок, який побудований за передовими технологіями буде дешевшим не лише у вартості будівництва, але й у вартості обслуговування (електроенергія, опалення), тому може бути перспективнішим, ніж квартира в багатоквартирному будинку міста.

Окрім цього, варто продумати варіанти зацікавленості об'єднаних територіальних громад у зведенні тимчасових модульних містечок використовуючи механізми спільного фінансування з бюджету громади, волонтерських коштів і коштів інвесторів. Після закінчення війни та повернення переселенців у власні оселі, збудовані модульні містечка можна використовувати для виробничих і науково-інноваційних парків. Тобто об'єднана територіальна громада, яка збудує модульні містечка для переселенців у майбутньому зможе залучити підприємців для розміщення виробничих потужностей у приміщеннях такого містечка, що дозволить збільшити надходження ЄСВ до місцевого бюджету за рахунок створення нових робочих місць і розвитку сільської території. Також варто розглянути й варіанти реновації господарських чи комерційних будівель, які пустують і там обладнати тимчасове або постійне житло для переселенців.

Як свідчать результати опитування (див. рис. 2) поряд із забезпеченням житлом важливе місце займає соціальна потреба в забезпеченні медикаментами та якісному медичному обслуговуванні. У цьому контексті варто звернути увагу на нестачу фінансових ресурсів в умовах воєнного стану для комплексного медичного обслуговування всіх категорій населення України, а не лише військово службовців, ветеранів війни, ВПО та громадян пенсійного віку. Тому в умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення держави варто на загальнодержавному рівні визнати безперспективність існування безоплатної медицини де-юре, адже де-факто безоплатного лікування в Україні не існує. У цьому контексті варто звернути увагу на проведену медичну реформу в Україні, результатом якої стало створення Національної служби здоров'я України з метою реалізації зміни принципу фінансування системи охорони здоров'я.

Ця новостворена служба в системі охорони здоров'я повинна замовляти медичні послуги в лікарень, зокрема і приватних, до яких не має жодного відношення. Лікарню обирає пацієнт – служба здоров'я лише оплачує лікування й контролює його вартість і якість. Це окрема урядова структура, на яку покладений обов'язок контролюю якості надання медичних послуг [11, с. 117]. На наш погляд, повноцінний початок діяльності Національної служби здоров'я України дозволить ефективно розв'язати проблеми якісного медичного обслуговування вимушено переміщених осіб, військовослужбовців і ветеранів війни, адже в цьому контексті доцільно передбачити надання спеціального медичного ваучера таким категоріям людей, які зможуть його використати для лікування в державних, комунальних і приватних лікувальних закладах. Наприклад, військовий, який отримав поранення відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 має право на одноразову грошову допомогу у 100 тис. грн [12], таку допомогу можна надати у вигляді ваучера, який військовослужбовець зможе використати в будь-якій клініці, а Національна служба здоров'я України перерахує необхідну суму на лікування відповідно до ваучера. Ваучер дасть змогу військовослужбовцю вибрати якісні медичні

послуги й не залежати від можливостей військових госпіталів, які є перевантаженими. Такі ваучери можна передбачити і для вимушено переміщених осіб і ветеранів війни, яким можна видавати ваучери один раз на рік для проходження медичної діагностики чи лікування.

Щодо громадян пенсійного віку, то Національна служба здоров'я України також передбачає певні види соціальної допомоги в контексті медичного забезпечення, зокрема реалізує програму безоплатних медичних послуг для людей похилого віку, яка включає не лише медичне обстеження чи лікування, але й програму "Доступні ліки" [13].

Система надання соціальних послуг у сфері медичного забезпечення та лікування потребує суттєвого удосконалення, зокрема затвердження обов'язкового бюджетного фінансування первинної та екстреної медицини за "єдиним державним тарифом" [14, с. 70], а також затвердження переліку платних медичних послуг, які повинні реалізовуватися для всіх категорій громадян України, що дасть змогу забезпечити гідну заробітну плату медичним працівникам, знизити рівень корупції та підвищити якість медичних послуг. Окрім цього, на наш погляд, основою якісної медицини в Україні має стати якісна діагностика здоров'я всіх категорій громадян, а для військовослужбовців, ветеранів війни та людей пенсійного віку така діагностика повинна бути обов'язковою двічі на рік. Зараз, в умовах воєнного стану, Україна за рахунок міжнародної гуманітарної допомоги може забезпечити технічні умови такої діагностики шляхом закупівлі для обласних лікарень і медичних закладів об'єднаних територіальних громад "діагностичних кабінетів на колесах" і "лікарень на колесах", які дадуть змогу лікарям виїжджати в кожен населений пункт для проведення медичної діагностики та здійснення нескладних операційних втручань на безоплатній (для вразливих категорій громадян) і платній основі (для громадян віком від 14 до 60 років). Своєчасне виявлення проблем зі здоров'ям значно підвищить шанси на позитивні результати лікування, що позитивно відобразиться на здоров'ї нації.

Серед соціальних послуг, які вимагають розвитку в умовах воєнного стану є послуги з натуральної допомоги та підтриманого проживання, що можуть бути запропоновані категоріям людей похилого віку, пораненим ветеранам війни, вимушено переміщеним особам і особам, які є самотніми та позбавлені допомоги з боку рідних і близьких. Послуги з натуральної допомоги та підтриманого проживання надаються соціальними працівниками за місцем проживання вразливих категорій громадян. Однак, в умовах воєнного стану та переміщення населення кількість соціальних працівників є недостатньою для повного охоплення такими соціальними послугами тих, хто потребує натуральної допомоги та підтриманого проживання. Тому, один із варіантів удосконалення надання такої послуги без навантаження на державний і місцеві бюджети може бути варіант впровадження обов'язкових громадських робіт для осіб, які перебувають на обліку в центрах зайнятості й отримують державну соціальну допомогу у зв'язку з безробіттям. Такий підхід дасть змогу організувати надання натуральної допомоги і підтриманого проживання вразливих категорій населення з ВПО, ветеранів війни та людей похилого віку у значно більших масштабах, ніж силами наявних соціальних працівників.

Говорячи про центр зайнятості, як одну з головних соціальних служб країни, зауважимо про необхідність впровадження першочерговості під час працевлаштування ветеранів війни й особи з інвалідністю внаслідок війни, адже така категорія людей для комфортного проживання вимагає забезпеченості роботою після

закінчення служби в Силах оборони України. Тому сприяння й допомога в пошуку роботи для таких категорій громадян повинна стати пріоритетною в діяльності центрів зайнятості.

Окрім цього, варто звернути особливу увагу на таку соціальну потребу, яка загострилася в умовах воєнного стану: потреба в забезпеченні харчуванням. Адже зростання цін за умови зниження реальної вартості доходів багатьом людям із низьким рівнем матеріального забезпечення дозволяє придбати мінімальний набір продуктів харчування, що може призводити до недоїдання й загострення хвороб. Для розв'язання цієї проблеми доцільно активніше інформувати світову спільноту про загрозу голоду для люди з низьким рівнем матеріального забезпечення України й необхідність постачання гуманітарної допомоги не лише на прифронтові чи деокуповані території, але й на всю територію України.

Висновки. Повномасштабна війна з російською федерацією загострила багато соціальних проблем в Україні, зокрема проблеми із забезпеченням житлом вимушено переміщених осіб і військовослужбовців, проблеми з медичним забезпеченням, харчуванням тощо. Із метою визначення пріоритетності соціальних проблем у статті було проведено соціологічне опитування по 100 осіб з вимушено переміщених громадян, військовослужбовців, ветеранів війни та громадян пенсійного віку, що дало змогу підтвердити наші припущення щодо пріоритетності соціальних проблем для кожної конкретної категорії громадян. У статті запропоновано ряд заходів із реалізації соціальних ініціатив та вдосконалення роботи соціальних служб України в контексті розв'язання соціальних проблем в умовах воєнного стану, зокрема: запропоновано розширити перелік соціальних послуг, які надаються в онлайн режимі шляхом запровадження спеціальних чат-ботів та операторів для консультування й інформування громадян про ті чи інші соціальні послуги та можливості; створити умови для будівництва тимчасових і капітальних модульних містечок для надання притулку ВПО, військовослужбовцям і ветеранам війни; удосконалити медичне забезпечення та підвищити якість надання медичних послуг за рахунок впровадження спеціальних ваучерів для військовослужбовців і ветеранів війни, які можуть використовуватися в будь-якому лікувальному закладі країни незалежно від форм власності; запровадити обов'язкову медичну діагностику вразливих категорій населення шляхом придбання за допомогою міжнародної гуманітарної допомоги та місцевих бюджетів "діагностичних кабінетів на колесах" і "лікарень на колесах"; залучати громадян, які перебувають на обліку в центрах зайнятості і отримують соціальну допомогу з безробіття до надання натуральної допомоги й послуг підтриманого проживання ветеранам війни і людям похилого віку; органам місцевого самоврядування розширити співпрацю з міжнародними гуманітарними організаціями та українськими волонтерами з метою формування продуктивних наборів для малозабезпечених осіб.

Перспективи дослідження. Перспективними напрямками дослідження в контексті удосконалення процесу надання соціальних послуг може бути вивчення міжнародного досвіду підтримки вразливих категорій населення на територіях військових конфліктів і після їхнього завершення.

Список використаних джерел

1. Гавриченко Д. Г. Трансформація пріоритетів розвитку системи охорони здоров'я України в умовах воєнного стану / Д. Г. Гавриченко // Наукові перспективи. – 2022. – № 5(23). – С. 48–60.

2. Гринько Р. В. Соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану / Р. В. Гринько та ін. // Право і суспільство. – 2022. – № 3. – С. 161–166.
3. Журило С. С. Захист прав та інтересів дітей в умовах воєнного стану / С. С. Журило, В. В. Владисhevська // Прикарпатський юридичний вісник. – 2022. – Вип. 2(43). – С. 34–38.
4. Кадикало О. І. Актуальні проблеми соціального захисту населення України в умовах воєнного стану / О. І. Кадикало // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – 2022. – Т. 33 (72). – № 2. – С. 10–14.
5. Сплицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні / К. Сплицька // Юридичний вісник. – 2022. – № 2. – С. 171–181.
6. Закон України "Про соціальні послуги" № 2671-VIII. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
7. Національна соціальна сервісна служба України : Мережа центрів соціальних служб на 01.02.2022 року. Хмельницька область. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://nssu.gov.ua/sotsialni-posluhy/khmelnyska-oblast>.
8. Допомога. Безкоштовне житло. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://dopomagai.org/>.
9. Open budget. Інформаційно-аналітична система "Прозорий бюджет". – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua>.
10. Андреева В. 15 квадратних метрів на сім'ю: як живуть переселенці у модульному містечку Львова // Українська правда. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2022/05/5/248509/>.
11. LB.ua. Модульні містечка для переселенців: житло тимчасове, турбота – постійна. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/oleksiy_chemyshow/527351_modulni_mistechka_pereselentsiv.htm.
12. Ямненко Т. М. Медична реформа: реалії України та міжнародний досвід / Т. М. Ямненко // Юридичний вісник. – 2018. – № 2 (47). – С. 116–120.
13. Постанова Кабінету Міністрів України "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану" №168. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>.
14. Національна служба здоров'я України. Безоплатні медичні послуги для людей похилого віку. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://nszu.gov.ua/novini/bezoplatni-medichni-poslugi-dlya-lyudej-pohilogo-viku-rozyas-800>.
15. Кушнір С. О. Медична реформа в Україні – проблеми фінансування, аналіз перспектив та наслідків / С. О. Кушнір, А. Д. Оніпко // Економічний простір. – 2018. – № 132. – С. 61–71.

References

1. Havrychenko D. H. Transformaciya priorytetiv rozvytku systemy oxorony zdorov'ya Ukrainy v umovax voynennoho stanu / D. H. Havrychenko // Naukovi perspektyvy. – 2022. – №5(23). – С. 48–60.
2. Hryn'ko R. V. Social'nyj zaxyst vijs'kovosluzhbovciv v umovax voynennoho stanu / R. V. Hryn'ko, A. F.Mota, S. A. Petrechenko // Pravo i suspil'stvo. – 2022. – №3. – С. 161–166.
3. Zhurylo S. S. Zaxyst prav ta interesiv ditej v umovax voynennoho stanu / S. S. Zhurylo, V. V. Vladyshev'ska // Prykarpats'kyj yurydychnyj visnyk. – 2022. – Vypusk 2(43). – С. 34–38.
4. Kadykalo O.I. Aktual'ni problemy social'noho zaxystu naselennya Ukrainy v umovax voynennoho stanu / O.I. Kadykalo // Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernad'skoho. Seriya: yurydychni nauky. – 2022. – Tom 33 (72). – №2. – С. 10–14.
5. Spyc'ka K. Pravovi zasady social'noho zaxystu uchasyvnyk bojovykh dij v Ukrainy / K. Spyc'ka // Yurydychnyj visnyk. – 2022. – №2. – С. 171–181.
6. Zakon Ukrainy 'Pro social'ni posluhy' № 2671-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
7. Nacional'na social'na servisna sluzhba Ukrainy. Merezha centriv social'nyx sluzhb na 01.02.2022 roku. Xmel'nyts'ka oblast'. – URL: <https://nssu.gov.ua/sotsialni-posluhy/khmelnyska-oblast>.
8. Dopomahaj. Bezkoshtovne zhytlo. – URL: <https://dopomagai.org/>. – Nazva z kontejnera.
9. Open budget. Informacijno-analitychna systema 'Prozoryj byudzhel'. – URL: <https://openbudget.gov.ua>.
10. Andryeyeva V. 15 kvadratnyx metriv na sim'yu: yak zhyvut' pereselenci u modul'nomu mistechku L'vova. Ukrainys'ka pravda. – URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2022/05/5/248509/>.
11. LB.ua. Modul'ni mistechka dlya pereselenciv: zhytlo tymchasove, turbota – postijna. – URL: https://lb.ua/blog/oleksiy_chemyshow/527351_modulni_mistechka_pereselentsiv.htm.
12. Yamnenko T.M. Medychna reforma: realiyi Ukrainy ta mizhnarodnyj dosvid / T.M. Yamnenko // Yurydychnyj visnyk. – 2018. – № 2 (47). – С. 116–120.
13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 'Pytannya deyakyx vyplat vijs'kovosluzhbovcyam, osobam ryadovoho i nachal'nyts'koho skladu, policejs'kym ta yix sim'yam pid chas diji voynennoho stanu' № 168. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>.
14. Nacional'na sluzhba zdorov'ya Ukrainy. Bezoplatni medychni posluhy dlya lyudej poxyloho viku. – URL: <https://nszu.gov.ua/novini/bezoplatni-medichni-poslugi-dlya-lyudej-pohilogo-viku-rozyas-800>.
15. Kushnir S.O. Medychna reforma v Ukrainy – problemy finansuvannya, analiz perspektiv ta naslidkiv / S.O. Kushnir, A.D. Onipko // Ekonomichnyj prostir. – 2018. – № 132. – С. 61–71.

Надійшла до редколегії 14.11.22

Рецензовано 08.12.22

O. Palytyulko, PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education "Kamianets-Podilskyi State Institute",
Kamyanets-Podilskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-9314-0461
I. Humeniuk, Teacher of social disciplines
ORCID ID: 0000-0003-2443-3938
N. Storozhuk, Social Pedagogue
ORCID ID: 0000-0001-7095-1205
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education "Kamianets-Podilskyi State Institute"
Kamyanets-Podilskyi, Ukraine

PRIORITY SOCIAL PROBLEMS OF RESIDENTS OF UKRAINE AT THE PERIOD OF MILITARY STATE

The article examines issues relevant to Ukraine regarding the specifics of providing social services to vulnerable categories of the population under martial law. Goal. The purpose of the article is to determine the priority of social problems of vulnerable categories of the population of Ukraine during the period of martial law and to develop measures to solve them under the conditions of the available resources and capabilities of the state. Research methods. The article uses general scientific research methods, in particular, abstract-logical research methods to determine the main concepts of the article's issues; a sociological survey to investigate the priority of social needs of vulnerable categories of the population; synthesis and comparison to compare the priority of social needs of respondents from different categories of the population; generalization method for formulating research conclusions and proposals. The results. The work carried out a sociological study of the priority of social needs of forcibly displaced persons, military personnel, war veterans and pensioners, on the basis of which it was concluded that social needs according to the level of priority are determined by the level of decline in the following order: provision of housing, quality medical care, food, work and quality social services. According to this gradation of social problems of vulnerable categories of the population, the work proposes to expand the list of social services provided online by introducing special chatbots and operators to advise and inform citizens; create conditions for the construction of temporary and capital modular towns; introduce mandatory medical diagnosis of vulnerable categories of the population; to involve citizens who are registered in employment centers to provide in-kind assistance and assisted living services to war veterans and the elderly; local self-government bodies to expand cooperation with international humanitarian organizations and Ukrainian volunteers for the purpose of forming food kits for low-income persons.

Keywords: internally displaced persons, military personnel, people of retirement age, social needs, social policy, social services, vulnerable population groups, war veterans.